

Stech-
flechte!

7.
8
9.
10
11
12.
13.
14
15
16
17.
18.
19
20

1 Weismanni f. Christ. Erbsh. f. iusta rationes
collectionis Canonice Scripturarum
Sacrarum, contra modernas quasdam
objectiones vindicatio, Tubingae
1737.

2 Specimen Magni Nichilii in rebus
vestri religionis, Tubingae 1739.

3 Diff. de veritate divina, fuerit
sicut expulsa, tamen usque recurrit
Tubingae 1740.

4 Varia Sacra, Tubingae 1738.

5 Renovata exceptio contra
divinam institutionem Baptismi et
3. Cene, Tubingae 1736.

Responsiones Speciales ad Georgii
Bulli objectiones de justificatione
fidei, Tubingae 1733.

18.
DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
ANGELIS,

QVAM
DIVINA FAVENTE GRATIA
IN INCLYTA WITTEBERGENSI ACADEMIA
SVB PRAESIDIO

VIRI

REVERENDI ET EXCELLENTISSIMI
DN. JACOBI WELLERI
SS. THEOL. D. ET PROFESSOR. EXTRA-
ORDINARI, ORIENTALIVM VERO LINGVARVM
ORDINARI, PRAECEPTORIS ET PROMOTO-
RIS SVI OMNIBVS OBSERVANTIAE
OFFICII MACTANDI,

EXERCITII GRATIA PVBLICEDISCVTIENDAM
PROPONIT

JOHANNES B O E H M
FORSTA-LVSATVS.

AD DIEM IV. OCTOBR. MDCXXXVII.
IN AVDITORIO MINORI

RECUSA ANNO MDCCXXXIV. (4)

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
ANGELIS

QVAE
DIVINA FAVENTE GRATIA
IN HOC ACADEMIA
SVM PRAESIDIO
VIRI

REPRaesentat
DN. JACOBI WELLERI
SACR. THEOL. ET PROMISSOR. EXTRA
ORDINARI. PRAECEPTORIS ET PROMOTO
RIS SVB OMNIBVS OBSERVANTIAE
OFFICII MACANDI

PROPOSITA
JOHANNES WELLERI
FORSTI AUSTRIAE
AVDITORIO MINORI

MDCCXXII

PROOEMIUM.

Vanquam is, cuius unius a Volunta-
te ac nutu pendent omnia, Jacoba-
am gentem ex dira duraque Ægypti-
a servitute, magno cum gaudio ac
triumpho liberavit & eripuit, illa
tamen in ruto postmodam non fuit
ac vado, sed Hostes ingentes ac cru-
deles nimirum Amalecitas habuit,
cum quibus in certaminis arenam con-
gredi armaque con-
gerere necesse habuit. Et sane lectum Dei populum labe-
factasset & suffocasset cohors ista furibunda, nisi Dominus,
penes quem in omnes imperium est, illorum gladios retudif-
set, mucronesque eorum a jugulis plebis suæ rejecisset. Sed
quorsum hæc, quorsum? Ut testarum faciam idem nunc
Christicolis, quod olim judæis obrigit, obtingere. Et si enim
istos ex caligionissimis illis Sarbanæ ergastulis explicatos
atque expeditos esse dilucidum sit; Attamen in hac difficili
miseriarum valle ac calle ruti non sunt ac quieti, Verum
hostes infensi & infesti in eos irruunt impetu, quo possunt
maximo. Adsunt enim Diaboli, qui licet percussi & abje-
cti sint: oculos tamen sæpe ad hanc Dei civitatem, quam
dolent ex faucibus suis ereptam, retorquent, & quicquid
ad huc habent virium contra eam conferunt. Præterea ad-
sunt Tyranni, qui scelus anhelant: Pestem moliantur: Fa-
mem inferunt: Ferrum flammaque minitantur, imo o-
mnem perniciem machinantur. Adsunt Hæretici, eo-
umque laborantes, ut doctrinæ Veritas opprimatur, Falsitas
vero seratur. Adsunt denique carnis nostræ cor-
ruptæ invitamenta, quæ nos (proh dolor) a virtute ad fla-
gitium,

gitum, a salute ad exitium, a vita ad mortem trā hēre & precipitare student. Onos miseros, qui, dum in terris sumus, innumeris periculis exponimur & obijcitur! DEUS autem Ecclesiam suam contra infensissimas Diaboli machinas vigilantissima Angelorum suorum custodia dignatus est, nosque benigne hactenus protegit. Cui pro hoc ingenti beneficio nobis præstito, ut gratias agamus immortales, & quo nos impostertum etiam per Eosdem Angelos custodiat, piis sollicitemus precibus æquum est. Cæterum jam Spiritus S. gratia, doctrinam veram de Angelis ex Scriptura Sacra assignare & pro viribus a corruptelis propugnare & liberare lubet. Igitur in nomine Christi subjungimus

I.

Eti omnia opera Dei mirabilia sint & captum humanum excedant: imprimis tamen Creatio & creati hominis restauratio ὁπίς λόγον, καὶ νῦν καὶ κατάληψιν κτίσῃς φύσεως collocata sunt. In illo opere Deus bonus fuit in non Ente, ut esset; in hoc optimus in malo, ut esset bonum. Illi subijciuntur omnia, quæ in cælis sunt & in terra visibilia & invisibilia &c. Col. 1, 16. huic homines Joh. 3, 16. Primaria vero creationis opera sunt Angeli & Homines, cum Deo de illis agemus nunc, cum & Ecclesia de illis agat.

II.

Ne autem nobis obstaculo sit Vocabulum Angeli, in iis, quæ postea proponemus, omnium primum necesse est, ut ipsius vocabuli Homonymiam tollamus: Est vero Vox Angeli origine Græcum ἀπό τοῦ ἀγγέλου & Latine significat *Nuncium* sive *Legatum*. Atque sic Nomen Angeli non Naturam sed officium exprimit. Angeli Philosopho dicuntur *Intelligentiæ* ab in-

intelligendo : dicuntur *Mentes* & *Genii*, quod scilicet *Genitos* tueantur, ut nonnulli volunt. *Spiritus* absolute. *Damones* quasi *dæmones*, scientes seu sapientes.

III.

In Scriptura Sacra Vox Angeli varias habet significationes. Nam 1. significat *ipsum Creatorem seu Filium Dei* Gen. 16, 10. c. 22, 11. c. 32, 24. c. 31, 11. Exod. 3, 2. Jud. 13, 3. El. 63, 9. Mal. 3, 1. Et hic observandus canon: *Ubiunque Angelo ascribitur simpliciter nomen Jehovæ, vel divina opera, vel divinus cultus, ibi intelligendus est Princeps Angelorum, Christus.* Basil. lib. 2. contra Eunom. p. 128. 2. *Nuncium Malorum* & calamitatum immissionis per angelos malos. Pf. 78, 49. 3. *Sacerdotes* sub lege & Legis interpretes Esa. 33, 7. Mal. 2, 7. 4. *Johannem Baptistam.* Mal. 3, 1. Matth. 11, 10. Marc. 1, 2. Luc. 7, 27. 5. *Ministros Ecclesiæ* sub N. T. Apoc. 1, 2. & passim. 6. *Pseudodoctores* Apoc. 9, 14. 7. *Hominem a Deo missum.* Jud. 2, 1. Job. 33, 23. 8. *Hominem ab Homine missum.* Esa. 18, 2. Sic Nuncii quos Jacob ad Esau mittebat Gen. 32, vocantur Angeli, uti & Exploratores. Num. 13, 9. *Viros fortes, potentes & autoritate præditos* Psal. 138, 2. Ubi Vulgatus: *in conspectu angelorum*, Ebraice אַלְהֵי אַנְגְּלוֹתָי coram Diis. 10. *Spiritus* Creatos sive bonos sive malos. Quæ vocabuli acceptio est hujus loci propria.

IV.

Esse vero Angelos & vere existere probat (a) *Scriptura* & quidem 1. *Dictis manifestissimis* Pf. 91, 11. Psal. 104, 4. Ebr. 1, 5. c. 7, 13. c. 2, 5. 7. 2. *Nominum varietate*, quibus eos appellat, ut dicitur infra. 3. *Apparitionibus.* 4. *Premiis bonorum & pœnis malorum.* 5. *Nostra similitudine Angelica* futura Matth. 22, 30. Luc. 20, 36. Pro-

bat itidem, Angelos esse ipsa. (B) *Experientia* in obsessis, qui quanquam homines idiotæ, loquuntur linguis nihilominus peregrinis & de rebus alias incognitis, imo sæpe blasphema & mendacia in Deum ejusque Verbum effundunt; quod cum Deo ascribi non possit, statuendum certe est: dari adhuc alios spiritus præter hominis animam & Deum. Nec potest homini ipsi ascribi cum supponatur idiota & linguarum peregrinarum ignarus. Plures ex ratione probationes adducit Clarissimus noster Scharffius lib. 3. c. 2. Pnevmatices.

V.

Sunt ergo Spiritus isti ætherei seu angeli vera *ἰδιόματα* sc. realia non fictitia vel tantum ita apparentia, quasi Larvæ vel Spectra essent sive inania & mera somnia.

VI.

Unde patet delirasse *Sadducæos* & *Anabaptistas*, qui furorẽ istum suum fecere, dum docuere, non esse peculiãres creaturas, quæ vocentur Angeli; Sed si quando Deus exerat suam potentiam ad nocendum vel puniendum, hoc vocari malum Angelum; & contra bonum appellari, si quando Deus custodiat ac conservet, quum Scriptura Deum non tantum condidisse *visibiles*, corporeas creaturas, verum etiam *invisibiles*, sive *in celo* ut sunt Spiritus, quos Angelos vocat, sive *in terra*, ut sunt Spiritus, quos animas hominum vocat. Col. 1. 16. & 20. testatur.

VII.

Deinde quoque detestandam esse Libertinorum, Atheorum & Epicureorum Securitatem, qui in tantam vesaniam prolapsi sunt, ut nec Deum nec Angelos in ulla vitæ parte vereantur, Putentque Doctrinam de Dæmonibus esse egregiam fabulam, nec tam deformem esse Diabolum uti pingitur.

Vo-

VIII.

Vocamus ulterius Angelos substantias per se subsistentes, quæ non in alio sustententur, nec pars alterius sint, sed per se subsistant. Unde ab *Augustino* in *Enchiridio* vocantur *Personæ*.

IX.

Et quidem tales, quæ non habent carnem & sanguinem, sed spiritus & spirituales substantias. Igitur ab anima & spiritu hominis differunt. Hæc enim est pars Hominis, & in corpore tanquam domicilio suo vivit.

X.

Spiritus esse Angelos & quidem Simples probatur. I. luculentissime ex *Scriptura* Ebr. 1. 7. & ult. 1. Reg. 22. 21. Matth. 8. 16. Jam vero Spiritus carnem & ossa non habet Luc. 24. 39. 2. Probatum inde, quia carent quantitate, siquidem illæsi & immoti possunt penetrare corpora naturaliter Actor. 12. 7. His addunt 3. quia in uno obfesso plures Spiritus mali possunt esse Matth. 12. 45. Luc. 8. 30. 4. quia tandem Spirituales operationes perficiunt, ut intelligere res varias, Libere operari & agere, quæ actiones immateriales sunt & Spiritualitatem confirmant.

XI.

Cum autem Angelos per se & sua natura Spirituales Essentias dicimus scil. quæ consent substantiâ abstracta ab omni Materia seu quæ expers sit omnis corporeæ & sensibilis molis, sequitur quod, cum angeli corpora assumunt, id fiat non *natura necesseitate* sed per accidens & dispensationem peculiarem, seu *κατὰ σπουδαίαν*.

XII.

Assumerunt enim corpora vera, non *φαντασμάτια*, alias enim in sola videntur *φαντασµα* existissent, ut *στα*

tuiffe videtur *R. Mose* de quo apud *Thomam* de *pot. Dei* *quæst. 6. art. 7.* attamen aliena & adventitia, non necessaria ac perpetua ideo, ut eo commodius nobiscum juxta Dei mandatum conversari possent. Cum enim sint Spiritus, & ab hominibus in hac mortalitate videri non possint, utique commodior ratio iniri non potuit, quam si corpoream molemassum erent eamque *forma assistente non informante*, regerent, moverent, usque dum divino esset satisfactum mandato,

XIII.

Suffragantur nobis Patres, ut *Ignatius, Basilius, Nazianzenus, Nyssenus, Epiphanius, Chrysostomus, Cyrillus, Hieronymus, Fulgentius & Gregorius.*

XIV.

Contra vero statuerunt Platonici omnes teste *Ludov. Vive in Schol. super 15. August, de Civ. Dei c. 23.* quos sequuti sunt nonnulli Patrum præsertim Græcorum. *Origent enim πρεσβυτεροι* sunt corporei. c. 2. 3. 8. *Tertuliano* itidem, sed sine carne. lib. de Carne Christi; *Cassiano* Tenujus nostro corpore corpus habent Collat. 7. c. 13. *Augustinus* quamvis in *Enchirid. sc. 59.* & lib. 21. de Civ. Dei c. 10. fluctuare videatur, attamen *Ludov. Vive* probat l. d. eundem statuere alibi angelos corporeos esse præditos. Plures Patrum vide apud *Zanbichum Tom. 3. de operibus Dei lib. 1. c. 3. col. 68. 69.* ubi & ipse eligit sententiam *Augustini* tanquam probabiliorem, quod angeli non simpliciter & prorsus incorporei sint, quamvis *Platoniorum* sententiam de variis corporibus, cælestibus, aereis, æthereis & aliis missam faciat cum Patribus.

XV.

Patres ita inter se commissos conciliare nisi sunt
Gre.

Gregorius & Beda Breviary Tom. 2. περι διδασκων lib. 1. p. 314. quos Scholastici secuti sunt, dicendo, comparatione DEI, eos dici corporeos, nostri, esse spiritus, quæ distinctio & Damasceni est cap. περι των αγγελων. Verum, an ad gustum Patrum omnium id dicatur, alii dispiciant. Nos scimus Angelos esse Spiritus simplices, quam vis simplicitas eorum longissime distet ab absolutissima Dei simplicitate.

XVI.

Alii dicunt Angelos corporeos dici posse, quatenus corpus pro ente sumitur & umpræ opponitur. Verum quamvis haud nesciamus *Tertullianum* Deum etiam dixisse corpus, seu ut exponunt, substantiam, idque vulgi ex captu, quod solum corpus pro substantia habet; attamen ad omnes Patrum id i. accommodari non poterit. 2. non quovis modo de divinis loquendum & disputandum, sed cum Scriptura & Ecclesia. Neque angeli etiam *essentia vel ab intra sunt corruptibiles*, ut hac ratione corporeos dicendos cum non nemine existimes: sed incorruptibiles plane, quamvis ea virtute, qua sunt creati, in nihilum redigi possent.

XVII.

Compositi quidem Angeli dici possunt, non tamen ex materia & forma proprie sic dicta, nec ex partibus quantitativis in propria significatione sumptis sed i. ex *essentia & esse*, siquidem sunt entia per communicationem, non per Essentiam, ita enim Dii essent. 2. *Ex natura & supposito* Angelos enim suppositari, ut loquuntur Philosophi, negari non potest. 3. *Ex genere & differentia*, Definiri enim possunt. 4. *Ex substantia & accidente*, habent enim τὸ velle & intelligere, quæ sunt potentie naturales vel qualitates.

B

Qui

XVIII.

Qui vero absolute compositos esse angelos statuunt, Argumentantur, ut suam sententiam stabiliant. i. *ab Angelorum in corporeo habitu apparitione*. Verum nimis in firmum est hoc argumentum. Non enim omne id quod aliquando corpore amictum apparuit, est corporeum; ita enim etiam Deus esset corporeus, quippe qui se manifestavit in forma corporea Gen. 18, 2. c. 32. 24. Jos. 5, 13. Augustinus respondet: non necessitatis sed potestatis & convenientiæ id esse. Unde v. Angeli ejusmodi modi corpora assumerint, an ex aere, an sibi ipsi eadem vel Deus eis ex eodem aut ex nihilo formarit; quo tandem deponant & quomodo resolvant; an corpora pie defunctorum induerin, nostrum non est disquirere; cum Scriptura hic taceat. Ea vero tacente, quis audeat loqui.

XIX.

Pergunt objiciendo, ut suam crassam & nimis corporem sententiam obtineant, dicuntque Angelos sibi uxores duxisse Gen. 6. 2. At locus ille falso de Angelis adducitur, cum loquatur de posteris Seth & Enos, qui veram religionem profitentes, de nomine Dei appellari consuerunt. Uti e contrario *Filii hominum* impiam Caini progeniem denotant. Gen. 4. v. ult.

XX.

Sed & ad ignem infernalem confugiunt, quo cum premantur Angeli, eos corporeæ molis haud esse expertes, invicte concludere sibi videntur. Verum falsam cum hic alant hypothesin, mirum non est quod errent. Ignem enim infernalem materialem & cum nostro Elementari, ejusdem speciei esse tanquam verum cum Bellarm. l. 2. de purgor. c. 21. Gregor. de Valent. rom. 2. in Thom. disp.

disp. 4. quæst. 15. p. 1241. Musculo super c. 25. Matrib. præsupponunt; quod alibi locorum, merito in dubium vocatur. Et sit 2. ignis iste materialis: præstare tamen ex divina ordinatione & virtute poterit id de facili, quod ei ex naturæ conditione communi de legatum est.

XXI.

At Palmarium est, quod Zanchius l. d. vehementer urget, *Angelos videlicet moveri localiter, loco, transire per loca & per spatia locorum, quod non fit sine corpore.* Verum *ἄλλαν μὲν γὰρ ζήτημα.* Mutare angelos suum ubi, extra controversiam est, sed fieri id localiter, probandum. Nos contra sic concludimus: *Quicquid non habet situm & ordinem partium, id proprie non est in loco, & per consequens localiter non moveretur. Sed incorporeæ creaturæ non habent situm & ordinem partium extra partes.* Ergo. Plura vide. apud B. Meisnerum par. 1. Phil. Sobr. Sect. 4. quæst. 3. p. 115. 116. Quod vero Angeli quoque dicantur in loco id fit æqui voce. Non n. sunt in loco sed Ubi; non in loco *Physico & corporali* sed in loco *intellectuali & Metaphysico* uti distinctionem hanc inculcat *Damasc. lib. 1. de F. O. c. 17.* Mutant ergo, quum essentia finiti sint, sua ibi, quæ occupant definitivè Angeli, quamvis in loco non sint, adeoque nec localiter proprie moveantur.

XXII.

Tandem ad corpoream substantiam Angelorum obtinendam objicitur, quod *Angeli comederint & munera vere vitalia obierint.* Verum Resp. Augustinus: *Ederunt non necessitate sed tantum potestate:* Etenim non potestas sed egestas talibus corporibus auferretur. Quid multis? Ederunt non ut cibum & potum concoquerent & in ventriculo digerent, quemadmodum fit in corporibus

ribus materialibus & mistis; sed ut saltem fumerent & absumerent.

XXIII.

Multi tamen dubitarunt in eo, quod munia vere vitalia objerint, vereque comederint, & dicunt quod tantum visi fuerint comedere, cum tamen revera non comederint. Sicut Moses Angelos vocat viros, non quod tales essent, sed viderentur esse. Imo Angelos nec cibum concoquere, nec in alimentum convertere potuisse, ut pote Spiritus, igitur nec veræ vitæ munia expedire potuisse.

XXIV.

Nos tamen vere eos comedisse, inducti Scripturæ auctoritate, quæ nullibi veritatem istam per *donum* exponit, asserimus, a qua recedendum non est. Et licet Spiritus naturæ necessitate cibo non egeat, non tamen propterea qui comedit, concoquere etiam & in alimentum convertere necesse habet. Haud esse enim ad veram manducationem necessariam in ventriculo concoctionem versionemque in sanguinem & succum, Christi comestio, quæ vera comestio fuit, secus enim resurrectionem non probasset, vere testatur. Luc. 24, 41, 43. Glorificati vero corporis natura ut cibus in nutrimentum convertatur, haud permittit. Luc. 20, 36. Nec statim sequitur non fuisse munia eorum vitalia. Licet enim non vificabantur ab anima, virrute tamen angelica singulari ita afficiebantur, ut apta essent, per quæ loquela, tactus, motus & similia viventium opera exercerentur. Unde Beda eleganter dicit: *Aliter absorbet aquam terra sitiens, Aliter Solis radius calens, illa indigentia hic potentia.*

Lo-

XXV.

Loquelam etiam Angelis competere certum est, qualis autem ea sit, definire non possumus, talis tamen esse non potest, qualis est hominum, destituuntur enim membris organicis.

XXVI.

Intelligunt etiam Angeli non quidem per *animam*, quia sunt spiritus, nec per *Essentiam*, Sic enim illa esset omnium rerum imago & causa exemplaris: proindeque infinita, quippe res omnes, tum quæ existunt, tum quæ existunt, tum quæ existere possunt earumque differentias referens: neque per *species a rebus abstractas*; sed per rerum similitudines, a creatione sibi statim concretas, quantum ad eas res attinet, quæ ad naturalem Angelorum cognitionem eorumque perfectionem naturalem, quæ in intelligendo posita est, pertinent: *Futura* v. contingentia bifariam cognoscuntur: vel *inseipsis* vel per *suas causas*: *Inseipsis*, aut per *propriam* virtutem, quomodo solus Deus cognoscit futura: vel *afflatu divino* quomodo angeli & Prophetæ. Ex causarum inspectione eventus futurus non eodem scitur modo. De effectu, qui in causa est hic non quæritur; Eum enim & homo præ novit, Quod vero contingenter futurum est, id vel *αὐτὸ ἐπὶ τὸ πλεῖστον* contingit; vel *ὅπότερ ἔτυχον*, vel etiam *ὡς ἐλάχιστον*. In primo genere cum quoque hominum sagacium *αὐτοχρησίων* valeat *ἀγχινοία*, quanto plus valebit angelicus intellectus. Posteriora vero solo Dei afflatu ac monitu sciri possunt. Vide de his egregie plane differentem Præceptorem nostrum Commune Magnum *Jacobum Martini in System. Theol. parte. I. disp. 8.*

XXVII.

Jam ortus Angelorum considerandus venit. Non
B 3 vero

vero sunt a seipsis nec Deo coæterni, sed ab ipso creati. Sicut enim Spiritus hominis ex nihilo factus & eidem inspiratus est a Deo, sic etiam angelici Spiritus ex nihilo, Solius Verbi virtute sunt conditi. Unde Damascenus dicit: *ipse Angelorum Factor & opifex Deus est, ipsos ex nihilo ad esse deducens, ad propriam illos creans imaginem, naturam incorpoream, ut spiritum quendam & immaterialem ignem.*

XXVIII.

Proinde nullatenus Materia creationis est *præexistens aliqua materia*, ita enim essent corporei vel Dei *Essentia*, quæ simplicissima Exod. 3, 14. Apoc. 1, 7.

XXIX.

Creatos esse angelos, probat 1. Scriptura dictis manifestis. *Pf. 148, 2. 5. Pf. 103, 20. Ebr. 1, 7, 14, Col. 1, 16. Dan. 7, 10. Pf. 19, 11.* Ubi angeli expresse a Deo creati dicuntur, & creaturis cæteris annumerantur 2. Contrariæ sententiæ absurditas. Ita enim angeli rerum creatarum numero exempti creatoris in ordinem redigendi & tempore eximendi, pluralitasque infinitorum introducenda esset, Quæ nemo sanus affirmabit.

XXX.

De die quando Angeli creati sunt, maxima divortia sententiarum, Plurimi Patrum *Origines, Chrysostomus, Nazianzenus, Hieronymus*. quos vide apud B. Gerhardum. tom. 2. de creat. §. 38. ante mundum conditos esse asseruerunt. Verum cum Scriptura eo probet ipsam æternitatem, ut patet *Job. 17, 5. Epp. 1, 4. 1. Pet. 1, 20. Pf. 90. Prov. 8. Job. 1.* sententiam eam merito rejicimus & creationem Angelorum ad *ἡμέραν* etiam referendam, asserimus, cum Scriptura Exod. 20, 11. clare dicat; *Deum spatio sex dierum creasse calum & terram & mare & quæcunque sunt in eis;*

eis; Et hoc Epiphonema operibus creationis a Scriptu
S. adjiciatur. Gen. 2. 1. *Perfecti sunt cæli & terra & omnis
exercitus eorum, a quo angeli excludendi non sunt.* Quo ipso
Gennadii & Acharii etiam sententia rejicitur, statuenti-
um post mundi creationem demum conditos esse An-
gelos.

XXXI.

De die vero in specie subtilius & scrupulosius, quam
fructuose & salutariter quæritur. Die primo eos crea-
tos esse nonnulli ex *Job. 38, 7. Zanchius* & qui eum secuti
ex *Pf. 148. 2.* probare nituntur: Alii pro tertio die mili-
tant, argumento ducto ex Scriptura *Col. 1, 16.* & ratione,
prius de habitaculo bonitatem divinam prospexisse
Creaturis reliquis, quam ipsæ essent, quem ordinem
nec in Angelis turbatum existimant. Alii ad secun-
dum diem confugiunt, cujus operibus ideo non sit ad-
ditum Elogium: *Vidit Deus quod esset bonum &c.* quum
eo die & creati & lapsi fuerint Angeli: Verum nos hic
ἐπεὶ ἐπειρῶν recipimus.

*Nescire velle, quæ Magister maximus
Docere non vulz. erudita inscitia est.*

XXXII.

Mosen quod attinet, cur inter creationis opera An-
gelos expresse & quoad Literam non recenset, multi
multas afferunt causas, easque varias. *Arbanausius, Chry-
sostomus & Theodoretus* statuunt Judæos ingenio fuisse
ad idololatriam lubrico & proclivi, quod patet ex ar-
gumento vituli aurei & aliis. Quare Moysem veritum
esse, ne si cælestium mentium dignitatem & præstanti-
am Hebræis manifestaret, hinc illi occasionem cape-
rent existimandi Angelos esse Deos & Divinis honori-
bus colendos. Igitur consulto eorum creationem in
enarrando mundi opificio commemorare superse-
dit. Verum

XXXIII.

Verum infirma satis est ratio hæc, nam ante primi Libri Moyſis ſcriptionem & egreſſum ex Ægypto Angelorum notiã habebant Judæi ex Traditionibus Majorum *Gen. 3. 24. c. 18. c. 19. c. 28.* imo ob eam rationem maxime fuiſſet conveniens, ut Angelorum creationem exponeret atque ita omnem Judæis Idololatriæ occaſionem præcideret.

XXXIV.

Cæteras Aliorum cauſas reticemus, & Veriſimilitudinem hanc eſſe cenſemus. Quia 1. imprimis viſibilia & in ſenſus occurrentia Dei opera voluit Moyſes deſcribere, nimirum eas creaturas, quæ ex mole illa prima conditæ ſunt 2. Licet autem explicite eorum mentionem non faciat implicite tamen quam maxime, dum dicit: Omnia ſcil. cælum & terram *cum omni exercitu*, intra ſex dies perfectæ fuiſſe. *Gen. 2. 1.* 3. Sufficit quod alibi Scriptura eorum mentionem faciat.

XXXV.

Hactenus ortum Angelorum deſcripſimus, ſequitur jam Status. Conditum autem ſunt Angeli omnes ex æquo in libertate arbitrii boni, ſed ita ut illa Arbitrii ſui libertate abuti & ſe ad malum inclinare potuerint.

XXXVI.

Bonitas illa in qua creati ſunt Angeli, conſiſtit in naturali ad bonum, non ad malum inclinatione, ita ut habeant excellentem eſſentiæ & omnium virium competentem & debitam perfectionem in veritate, juſtitiã ſapientiã & potentia.

XXXVII.

Probari poteſt hæc aſſertio *ab ipſa creatione* *Gen. 1. 31.*
omnia

omnia, quæ fecit Deus erant valde bona 2. *Ab ipsa creatore*, qui summe bonus est. Igitur nihil nisi bonum ab ipso creati potuit. 3. *quia S. nuncupantur* Matth. 25, 31. 4. *Ex multorum lapsu*, quippe qui dicuntur in veritate non stetisse, nec originem suam servasse Joh. 8, 44. Jud. v. 6. 5. *Ex Divina ultione* 2. Pet. 2, 4. Jud. v. 6. Quorum vero Deus est ultor, eorum non est Creator & causa, dicente alicubi Fulgentio.

XXXVIII.

Natura igitur Angelorum una & eadem est, distinguuntur tamen in Bonos & Malos non quoad Essentiam & respectu Originis, sed quoad officia & opera & respectu Lapsus.

XXXIX.

Angelos autem Malos non posse dici habere congenitam propensionem ad malum, ac proinde natura malos non esse, probamus. 1. *Anegatione medii propagationis*. Non n. generantur, ut *arabiz* una transplantari posset, sed creantur. 2. *Ab Exemplo*, quia nec Adam dicitur natura malus propter operum Dei perfectionem. 3. *Ab absurdo* quia malitia naturæ alias in Deum esset rejicienda, quippe qui eam creavit.

XL.

Errant igitur Manichæi & eorum Asectæ, statuentes, Angelos quosdam creatos esse bonos, quosdam vero malos, & quidem illi, ut homines custodirent, hi vero ut eos tentarent. Nec quicquam huc facit dicitur Salomonis *Prov. 16, 4*. Nam Salomon nihil aliud vult, quam Deum causam efficientem esse omnium rerum creaturum, adeoque etiam impiorum, sed non quoad impietatem, sed quatenus homines sunt. Propter im-

C

pie-

pietatem autem eorum & scelera destinavit eos ad diem malum, hoc est, ad supplicium.

XLI.

Causa vero cur Angelorum nonnulli bonitate & integritate, in qua creati fuerunt, exciderint, seque in æternum infernalis ignis barathrum præcipitaverint, nonnulli vero in bonitate perfiterint, & ita confirmati in bono nunc sint, ut deficere non queant; est in illis liberi arbitrii abusus *Job. 8, 44. Jud. v. 6.* in his vero, non Angelorum merita ut *Scotus 2. sentent. dist. 5. q. 2. Thomas par. 1. q. 64. art. 4.* audacter sane pronunciant, sed gratia Dei quam nefario ausu haud expulerunt *Job. 8, 44.*

XLII.

Male igitur *Zanchius* causam perseverantiæ Bonorum ponit in Electione & sufficienti gratiæ communicatione; Lapsus vero Malorum in simplici reprobatione & gratiæ subtractione. Nam ut i. taceam, Angelos proprie electos & reprobatos dici haud posse: Electionem enim in Christo Mediatore & Redemptore fundatur *Eph. 1, 4. Job. 3, 16. Nimis 2. in Dei impingitur bonitatem & justitiam, quasi non sufficientia subministrasset media sicque jure meritoque causa lapsus Deo ascribenda foret, quam Scriptura Diabolis unice vendicat. Job. 8, 44. Jud. v. 6.*

XLIII.

Angelorum autem bonorum in bono confirmationem probamus i. *Ex diserta Scripturæ assertionem Matth. 18, 10.* Hinc dicuntur *angeli electi 1. Tim. 5, 21 Angeli sancti Marc. 8, 38. 2. Ex nostra cum Angelis quondam conformitate, quæ plane in nobis immutabilis erit. Luc. 20, 36. 3. ex promptissima officii Executione Matth. 6, 10.*

Con-

XLIV.

Contra ex abusu Liberi Arbitrii Malorum Angelorum sequitur æternalis eorum perditio, utpote qui ita jam in malitia obdurati sunt, ut amplius nec possint nec velint respiscere & salvari; quod probatur 1. *Ex actu peccandi continuo.* 1. Joh. 3, 8. 2. *Ex justo Dei judicio*, qui gravitatem primi peccati ulcisci & punire constituit Matth. 25, 41. 2. Pet. 2, 4. 3. *Ex Mediatoris defectu*, quippe Filius Dei non semen Angelorum sua sponte lapforum, sed semen hominum a Diabolo seductorum assumpsit. 4. *Ex statu Bonorum opposito.*

XLV.

Errant igitur *Arminiani*, Bonorum Angelorum confirmationem in bono negantes, & novitatis haut necessariæ communem hanc Ecclesiæ hætenus sententiam accusantes, inde quod Liberum arbitrium Angelis hac denegetur ratione.

XLVI.

Verum notandum qualis libertas in Angelis detur. Scriptura enim mentionem fecit quadruplicis Libertatis. 1. *A peccato* Joh. 8, 36. quæ non modo adempta est bonis Angelis, sed & adaucta quam maxime 2. *a miseria.* Rom. 8, 19. 20. qua Angeli boni etiam sunt liberi, quia est pena peccati. 3. *a necessitate & coactione*, a qua libertate qui exemptos negant angelos; immane quam saluntur. Licet enim non possint non velle bonum, non tamen coacte sed *liberius* & sponte sua bonum volunt, cum antea actu quidem Liberi erant a velle malum, sed non potentia. Hæc autem libertas major est non solum actu sed ipsa potentia, jam non posse peccare, ideo prior libertas melior est redita & perfectior scilicet a peccandi facultate. 4. *Libertate*

bertas qua quis est in bono perseverare est a bono ad malum
discere potest ut Gen. 2, 16. 17. uti fuerunt omnes angeli
Joh. 8, 44. Quæ quidem Libertas in Angelis bonis sub-
lata est; sed inde nullatenus concludas, eos libertate ar-
bitrii non gaudere, quum & Deo ad malum inclinandi
potentia & facultas denegetur, qui tamen Ens omnium
liberrimum.

XLVII.

Origines statuit Diabolos aliquando salvandos. Ve-
rum cum ipsi satisfacere pro peccatis non possint, neq;
Christi satisfactio ad illos pertineat, neque ullum aliud
λύτρον pro Diabolis detur, manent vinculis æternis sub
caligine inferorum reservati, & licet nunc quoque suas
perferant pœnas, longe tamen atrociora supplicia
in extremo die subire necesse habebunt. Matth. 8, 29. c.
25, 41. 2. Petr. 2, 4.

XLVIII.

Sed sunt, qui & Angelos reconciliatos esse, habui-
seque opus mediatore contendunt. Zanch. par. 1. lib. 3. de
operibus Dei c. 21. Polanus in Syntagm. Bucanus & alii. Ve-
rum Angelos in Christo subsistere & conservari, ab eo-
que creatos esse concedimus, Col. 1, 15. 16. at esse Chri-
stum eorundem Mediatorem negamus 1. a silentio Scri-
pturæ, quæ nullibi Angelorum, sed hominum memi-
nit 1. Tim. 2, 5. a denegatione assumptionis Ebr. 2, 14. 3. ab ex-
clusionem gaudii quantum ad meritum Luc. 2, 10. Natus est
VOBIS Salvator 4. ab absurdo. ὁ μεσίτης ἑνὸς ἐν ἑστὶ Gal. 3, 20.
Quod vero attinet locum Eph. 1, 10. qui imprimis fertur
habemus expositionem c. 2, 19. adeoque ἀνάγκη Θεοῦ ὁ ἄριστος
dicuntur τὰ πάντα quatenus & Angeli reduci sunt cum
hominibus in pacem, concordiam & conjunctionem,
ita ut nunc ministrent illis, quos Paradyso ejecerunt
Ebr. 1, 14. Gen. 3. v. ult.

Huc

XLIX.

Huc etiam pertinet ut adjungamus, quale fuerit peccatum Diabolorum, quod quidem Scriptura non exprimit. Verisimile tamen est, *mera superbia & divinitaris affectione* excidisse eos ex gratia Dei. Contemplatione enim nimiaque admiratione suæ Angelicæ dignitatis, indignum ratus est Diabolus, si ullius pareret imperio. Id patet ex Gen. 3.5. dum primos parentes hoc ipso peccato tentavit, uti etiam ex perpetuo conatu, quo gloriam Dei in se transferre studet. Matth. 4, 9.

L.

Subjecta malorum Angelorum patefaciunt loca, quæ obtinent. Ratione ipsorum culpæ *infernum*, ratione nostri. *hunc aërem* incolunt Luc. 16, 23. Eph. 6, 12. & quamvis vix ulla loca sint, quæ Diabolus non infestet, frequentius tamen invadit 1. *Loca deserta & inculta* Es. 34, 13. 2. *Paludosa*, quod colligitur ex Luc. 11, 34. 3. *Specus subterraneas & fodinas metallicas*. 1. Sam. 18. 4. *Loca memorabili & cruenta clade illustres*, aut innocentis sanguinis effusione maculata, 6. *Loca a Viris religiosissimis inhabitata*, quod testatur historia Jobi, Divi Lutheri & aliorum, De qua re possunt consuli historia profanæ & quotidiana experientia.

LI.

Jam progredimur ad Affectiones & adjuncta Angelorum, quæ in primis sunt. *Scientia & Potentia*. Scientia autem Angelorum eximia est Matth. 24, 36. ita ut norint 1. DEUM Matth. 18, 10. quod commune ipsi est cum Beatis 1. Joh. 3, 2. 1. Cor. 13, 12. 2. *Seipfos* 1. Cor. 2, 11. 3. *Statum hujus mundi*, utitur enim DEUS ministerio eorum in piis defendendis & malis puniendis & in mundo gubernando Ps. 34, 8. Ps. 103, 12. Heb. 1, 17. unde & preces piorum nota

tæ ipsi sunt, vel a Deo revelantur Act. 10, 4. Apoc. 5, 8. & muneribus jubentur decoris causa habere caput velatum in Ecclesia propter Angelos 1. Cor. 11, 10.

LII.

Licet autem habeant excellentem rerum scientiam præ omnibus Creaturis, non tamen immediate ac certo omnia cognoscunt, ut *Mentis Cogitatione* quod solius Dei proprium est 1. Reg. 8, 38. Jer. 17, 10. Ex signis vero exterioribus; corporum dispositione, studiis hominum &c. probabiliter & verisimiliter eos, ut Spiritus sagacissimos interiora animi cogitata quandoque percipere aliisque exponere posse, haud negamus.

LIII.

Neque nosse possunt a priori Fidei mysteria, quæ Deus pro salute hominum æterno suo consilio constituit. Quam Dei voluntatem si nosset, posset Dei voluntatem penetrare, quod absurdum. Paulus certe Rom. 16, 25. Evangelii Mysterium *χρόνοις αἰώνιαις κρυπτοῦν* clare asserit. Confer. *Ephes. 3, 9. Col. 1, 26. 2. Tim. 1, 10. Tit. 1, 2.* Unde revelata etiam Fidei mysteria, quorum profunditates exhaurire nullatenus possunt, *ἡπίθυμῶν παρανοήσας* dicuntur. 1. *Pet. 1, 12.*

LIV.

Ignorant etiam Futura vere contingentia, quæ scilicet raro & fortuito fiunt, & si prævident, fallibilia tamen sunt, & non certa eorum judicia, Solius enim Dei esse omnia nosse, docet Scriptura. *Es. 41, 26.* & si quæ futura præ nuntiant, a Christo haussisse Scriptura affirmat. *Apoc. 1, 1. c. 22, 6. 16.* Sic Diei extremi adventus eos latere ex *Marc. 13, 32.* liquet.

LVI

Cum igitur non sint omni scientes aut *καρδιογνώσται*, igitur haud adorandos esse, sequitur. Errant igitur Pontificii, qui statuunt Angelos adoratos esse & adhuc adorant.

randos, quos refutat Scriptura, dum cultum hunc soli Deo ascribit *Deut. 6, 13. Matth. 4, 9. Col. 2, 18.* & angelos cultum adorationis a se rejecisse & Vero Deo infolium eum inpendendum esse, docet *Apoc. 22, 8. c. 19, 10.*

LVI.

At habent ἀγγελολατρίαν, quibus fucum imperitis facere conantur excipiendo & *Lothum & Jacobum Angelios adorasse & Jobum*, in subsidium eos vocasse, & *Jobanem a septem Spiritibus gratiam Ecclesiis precari*. Verum distinguendum i. in adorationem civilem, quæ ad secundam decalogi tabulam pertinet, & spirituales quæ ad primam, inque fideli cordis fiducia consistit & soli Deo competit. Non igitur hac, sed illa Lothum Angelos veneratum esse, ex contextu liquet. Jacobus non angelum creatum, sed increatum, Filium nempe Dei adoravit, quem Patri & Sp. S. in adoratione una conjungit, quod de creaturis haud dici potest. Job Angelos invocasse probandum. In textu enim ejus nullum vestigium. Johannes autem per 7. Spiritus non tot creatos; sed Spiritum S. intelligit, qui licet persona sit una secundum subsistentiam, communicatione tamen virtutis & operationis suæ in Septem illas Ecclesias ita perfecte se aperit & exerit ac si totidem essent Spiritus perfecte in sua quisque Ecclesia operantes.

LVII.

Ex Thesi nostra etiam corrui sententia Durandi, statuentis, Angelos quidem cognoscere cogitationes, sed tantum quæ de presenti sunt in intellectu, non de futuro, nos autem jam antea probavimus, non posse Angelos simpliciter & certo scire cogitationes, sive eæ presentes sive præteritæ, sive futuræ sint. Posito enim hoc; non solus Deus esset καρδιογνώστης, sed cum eo etiam Angeli.

Malo-

Malorum Angelorum scientia etiam eximia est. Norunt enim i. Deum, ita ut trepident. *Jac. 2, 19. Act. 16, 17. 1. 19, 13. 2. Seipsos i. Cor. 2, 11. 3. Statum hujus universi Job. 1, 6. 7. 1. Pet. 5, 8. 4. Quaedam futura, unde ex subtilitate naturæ, temporum experientia & revelatione quaedam præscire & prædicere possunt. Igitur Deus prohibet ne Pseudo prophetis credamus dicentibus futura *Deut. 13. 2. quum & vera dicens Diabolus fallat decipiatque Vide August. l. 9. d. Civ. Dei c. 22. In hominum vero voluntates a priori quum Angeli boni involare nequeant, ut dictum est, multo minus diabolis id ascribendum erit.**

LIX.

Altera Angelorum Affectio est *Potentia*, quæ quidem magna satis est, ita tamen limitata, ut potentia Dei omnibus modis sit inferior.

LX.

Potentia Bonorum patet ex Nominibus. Vocantur enim i. *Archangeli*, quando in maximis Dei rebus ablegantur, annuntiaturi aut facturi res arduas i. *Theff. 4, 16. 2. Throni*, vel quod Throno Dei semper assistant, vel quod Deus in Angelis suam velut sedem collocasse & ab his ceu in curru regio vehi prædicetur *Pf. 18, 11. 3. Dominationes*, Principatus, Potestates *Col. 1, 16. quod Deus imperium suum per Angelorum ministerium in mundo administret, & potentiam suam exerceat. 4. Virtutes*, Exercitus. s. cælestis militia, quod Dominum ceu stipatores cingant, & his ille utatur veluti militibus suis dictus Deus Sabaoth, 5. *Cberubim* a celeritate, quod veloces Dei mandatum exequantur, ut nonnulli existimant, 6. *Seraphim* ab ardore s. splendore, tum substantiæ, tum donorum.

Por-

LXI.

Porro potentia aliaque Angelorum bonorum virtutes spectandæ sunt in aliis ipsorum specialibus nominibus ut 1. *Gabriel*, Fortitudo Dei Dan. 9, 12. Luc. 1, 26. 2. *Raphael*, Medicina Dei Tob. 12. 15. 3. *Uriel* Lux Dei 4. *Efd.* 4, 36. 4. *Michael* quis sicut Deus Dan. 10, 13.

LXII.

Sic Malorum Angelorum potentia quidem magna, sed Dei gubernatione sic ligata, ut citra permissum ejus ne quidem in porcos grassari *Matth.* 8, 3. imò nec pediculus creare queant *Exod.* 8, 18. Exercet vero divina permissione hanc potentiam tum in pios, tum etiam in impios *Job.* 1. *Eph.* 2. 2. *Tim.* 2. *Matth.* 2. Recte Gregor: 2. moral. *A seipso Diabolus nocendi voluntatem habet, sed a Domino potestatem*, igitur confidenter Ecclesia canit:

*Si mundus hic Daemonibus Scateret sicut vermibus,
Nil timeremus anxie, Vincamus tandem strenue
Princeps Mundi superbiat, Ringatur & insaniat.*

LXIII.

Patet similiter Potentia Diaboli ex Nominibus ipsi assignatis. Vocatur 1. *Princeps Mundi* Joh. 12, 31. c. 16, 11. *Eph.* 6, 12. adeoque Deus hujus seculi 2. *Cor.* 4, 4. 2. *Serpens*, ob astutiam decipiendi & cupiditatem nocendi. *Gen.* 3, 1. *Cor.* 5, 3. *Draco magnus* *Apoc.* 12, 13. 4. *Dæmon*. *Matth.* 8, 30. *Jac.* 2, 19. *Levit.* 17, 7. *Deut.* 32. *Matth.* 12, 24. *Luc.* 11, 14. 5. *Sarbanas* *Zach.* 3, 1. 6. *Diabolus* *Matth.* 4. 7. *Spiritus malus* 1. *Reg.* 22. 21. 1. *Sam.* 18, 14. 8. *Mendax* 1. *Reg.* 22. 22. *immundus* *Zach.* 13, 2. 9. *Spiritus fornicationis*. *Os.* 4, 12. 10. *Verriginis* *Es.* 19, 14. 11. *Leviathan*. f. *Balena* *Es.* 27. 1. *Job.* 4, 20. 12. *Asmodeus* *Tob.* 3. 8. Confertur forti armato. *Luc.* 11. 21. *Leoni rugienti* 1. *Pet.* 5, 8. *Eph.* 2, 2. c. 6. 13.

D

Exin-

LXIV.

Exinde tamen non sequitur singulis Angelis sua esse nomina, uti nonnulli statuerunt, Scriptura enim nusquam docuit singulis Angelis sua esse nomina, sive ea Deo sint notissima, sive nobis ignota.

LXV.

Licet autem potentiam maximam Angelis tam Bonis quam malis ascribamus, miracula tamen a seipsis efficere non possunt. Nam Vis & potentia eorum Deo est subiecta & naturam universalem mutare non potest. Unde Diabolus nec producere, nec immediate transmutare potest corpora naturalia, neque miracula proprie sic dicta edere. Quod etiam de bonis, naturam ipsorum si spectes, negatur. Signa autem & prodigia cum Scriptura ipsis concedimus Matth. 24, 24. 2. Theff. 2, 9.

LXVI.

Vim & potentiam Diabolorum ita ligatam esse, ut non possint omnia quæ velint probatur 1. quia sunt creaturæ 2. quia interdum deficiunt vires Exod. 8, 18. 3. quia diu cælum, si potentiam habuissent, turbassent 4. quia ita non solus Deus faceret mirabilia Ps. 136, 4. Ps. 27, 18. imo qua veritate Moyses, Prophetæ, & Apostoli adhibuissent miracula ad faciendam fidem doctrinæ suæ, tanquam veræ, si Diaboli vera miracula edere possent. Joh. 10, 38. c. 14, 11, Joh. 15, 24. Marc. 16, 17.

LXVII.

Objicitur quidem quod Magi ediderint miracula Exod. 7. 12. verum baculi ægyptiorum Magorum non sunt vere & realiter transmutati in serpentes, uti Baculus Aaronis. Facile enim opera & artificio Diaboli potuerunt in locum projectarum virgarum modo invisibili serpentes

verus fuit sed personatus & Danom ipse talis habitu,
specie & atate, voce & affectu qualis fuit Samuel &
quem ille videre & cum quo colloqui voluit. Dei enim
virtute in vitam revocatus non est, quia ipse præcepit,
ne mortu consulerentur. *Lev. 19. Deut. 18. 11.* Diabolus
vero, quum illa consultatio gravissimum fuerit pecca-
tum, isto delectatus est. Imo omnis, Deo usitatus respon-
sa dandi modus, Saulo interclusus erat, dicitur enim De-
us plane noluisse Saulo responsa dare neque per Pro-
phetas, neque per somnia. Et ecce qualis Samuel hic est?
cur dicit se molestia afficit dum evocatur; cum pios iussa
Dei prompte exequi certum sit? & vestigia mendacissi-
mi Spiritus *ἐν αὐτοῖς* deprehendit, quum ait: *v. 9. cras
tu & filii tui mecum eritis.* Hic in unum locum desperan-
tem Saulum & Fidelem Jonathan detrudit mendax?

LXXI.

Igitur nec vera enunciandi Diabolo, aures præbendæ
sunt. Uti enim duplicem habet rationem oppugnandi
Evangelium, sc. vel per *viam apertam* persuadendo, vel
per *mendacia* se insinuando; ita etiam habet duas menti-
endi species, vel falsis doctrinis & crassis erroribus ver-
bum Dei evertendo, vel se amicum verbi simulando, &
quasi per cuniculos obrependo. Imo nunquam est no-
cencior hostis, quam cum se transformat in Angelum lu-
cis. *2. Cor. 11. 14.* Quando autem veritatem loquitur, tunc
facit hoc eo fine, non ut eam promoveat, sed ut suspen-
sam reddat. Uti Christus Diabolo non permittebat su-
am de Christo sententiam proferre. *Marc. 1. 34.* quia Dia-
boli munus non est prædicare Evangelium. Unde & Pau-
lus Pythonissæ testimonium ægre fert. *Act. 16. 18.* ne Apo-
stolorum ministerium in suspicionem abduceretur,
quasi

quasi ipsi cum Sathana colluderent. Ita enim Evange-
lii fulgor mendacii tenebris implicitus fuisset, adeoque
extinctus.

LXXII.

Ita Diabolus frequenter interesse solet sacris cœtibus
quando sacer cultus peragitur, scil. ut mysterium suæ
malignitatis peragat, & quoquo modo fructificationem
verbi interverrat, semenque prædicati verbi intercipi-
at, ne ad cor penetret, ut eo facilius auferat. c. 13. *Matth.*
quando vero non auferre potest, ad desperationem sol-
licitat per persecutiones & calamitates, uti in versibus
dicitur:

*Ad templum Domini Sathanas locat arte Sacellum
Corrumpens studio verba stupenda Dei.*

Item.

Quo status est major, quoqueque potentia major.

Hoc sunt majores Demonis insidiæ.

Quo magis augetur sanctis Ecclesia nervis,

Quo sancti plures hoc magis ille furit.

LXXIII.

Alias etiam Spectrorum fit mentio in Scriptura. *Sap.*
17. Es. 31, 34. Matth. 14, 25. Luc. 24, 37. quæ nihil aliud sunt,
quam ipse Diabolus homines tum pios tum impios di-
vexans & affligens & quidem Deus id permittit ut Pio-
rum Fides probetur, impii vero a peccatis absterrean-
tur, & ubi similia edocti, peccata fugiant. Diabolus
vero in piis eo allaborat unice ut in eis fidem labefactet,
& ut a Deo deficiant *Job. 1, 8, 9, 10. c. 2, 1, 2. seqq.* Deus ve-
ro in optimum finem, dirigit & metam tentationis col-
locat.

LXXIV.

Obsidet etiam homines Diabolus vel *Spiritua-*
liter, dum in mente tenebras & errores, in vo-
luntate pertinaciam, idololatriam, hæreses, sclele-
ra & tentationes multiplices excitat, vel *Cor-*
poraliter, quos miserum in modum cruciat,

que eorum membra adeo duritar scivit ut sine lachrymis historias meminisse pius haud possit.

LXXV.

Porro potentia Angelorum clarius elucet ex Numero & Multitudine eorum, quæ sane magna, minime tamen infinita. Multitudo eorum describitur *Gen. 32, 2. 2. Reg. 6, 17. Dan. 7, 9, 10, 11. Matth. 26, 53. Apoc. 5.* Quot vero sint angeli, is novit, qui omnia novit, Nos, qui tarente Scriptura, meritotacemus, Deus numerum latere voluit.

LXXVI.

Nec potest numerus Angelorum colligi ex numero hominum, quasi unicuique homini certus & unus destinatus sit angelus, qui ejus curam gerat. Concedimus quidem *ex Matth. 18, 10. & Act. 12, 15.* aliisque locis plurimis, liquere hominibus angelos assignari. Hinc tamen certo non concludes, quod cuivis nunc tantum assignatus sit. Nam æque, cuique pio interdum plures angelos Scriptura assignat *Gen. 32, 2. Reg. 6, 17. Ps. 91, 11.* & uti uni homini plures spiritus mali insidiantur, ita etiam unum piium plures boni tuentur. *Luc. 8, 27.* Sic unus angelus multis piis ascribitur. *Ps. 34.*

LXXVIII.

Non tamen sententiam Patrum, quam & alii suam fecere plane de ponte præcipitamus, qua asseruere unum uni assignari angelum a nativitate certum; Sed eam suo loco relinquentes, ex Scriptura novimus, integra angelorum castra vel unum Elifæum circumcinxisse *2. Reg. 6.* Malum vero angelum ordinatum esse homini a nativitate juxta bonum, impietatis damnamus merito.

LXXIX.

Ex Numero postmodum certi ordines fluunt, ubi Scriptura quidem certitudinem ordinum affirmat: Explicationem v. ordinum & distinctionis rationem non revelat.

velat Bonorum ordo memoratur. *Col. 1, 18. 1. Theff. 4, 16. Judic. 9. Malorum Mat. 9, 34. c. 12, 24. c. 15, 41. Eph. 6, 12. Apoc. 12, 7.* Distincti igitur ordines a nobis in hac mortalitate explicari non possunt.

LXXX.

Abeunt a nostra sententia Scholastici, qui distinctas Angelorum Hierarchias & speciatim Novem eorum ordines finxerunt. Quos ut *ἀγγελοι* effinxere, ita eo nomine a nobis rejiciuntur. Nec admittenda est Bellarmini audacia, pro certo affirmantis, quod Diabolus fuerit caput angelorum. Nam Judaïsmum id sapit, qui & certos Diabolorum ordines ita numero includit, ut tanquam ex memoriae promptuario singulorum nomina recensere valeat.

LXXXI.

Tandem Potentia Angelorum etiam liquet ex Officiis eorum, quæ distingui possunt & quidem Bonorum Angelorum respectu Dei & Hominum. Respectu Dei est gloriae ejus manifestatio *Prov. 16, 4. Rom. 1, 20.* & voluntatis divinæ executio *Pf. 103, 10.* quæ consistit in laudibus Dei decantandis *Es. 6, 3. Apoc. 5, 13. Job. 38, 7. Luc. 2, 14. Pf. 103, 20. 2.* in jussis Dei expediendis. *Gen. 16, 7. 1. Reg. 19, 5. Dan. 9, 21. Luc. 2, 10.* quibus adde, quod Christum ad judicium venturum comitaturi sint, eique in bonorum & malorum separatione inservituri *Matth. 13, 41, 42, 49, 50. c. 24, 31. 1. Theff. 4, 6.*

LXXXII.

Resp. hominum pro priorum salute excubias agunt *Pf. 91, 11. Heb. 1, 4.* infantes in utero adhuc materno conclusos contra Diaboli technas defendunt, pios in manibus portant *Pf. 91, 11.* & post hanc vitam animas nostras deportabunt in sinum Abrahamæ *Luc. 16, 22. Matth. 13, 30.*

LXXXIII.

Specialiter in statu Ecclesiastico cursum Evangelii
proj-

promoveant, delectantur hominum peccatorum penitentia. *Matth. 8. 2. Maccab. 3. 2. Chron. 22. 2. Reg. 1. Es. 1. Act. 12. c. 27. Num. 22, 22. 2. Reg. 6. 17. 1. Pet. 1. Luc. 15. 7. 2.* in statu Politico defendendo solliciti sunt *Exod. 23. Judic. 2. 2. Maccab. 10. Dan. 10. Apoc. 12. 1. Theff. 4. 3.* in statu Oeconomico conservando laborant. *Gen. 24. Tob. 6. 8. 2. Reg. 6.*

LXXXIV.

Malorum Vero angelorum studia considerantur vel *Ratione Dei*, cui semper sunt contrarii *Luc. 11. 23.* Deum calumniantur Verbum Dei corrumpunt, cursumque Evangelii inhibere student. *Gen. 3. 4. 1. Reg. 22, 22. Matth. 4. 6.* Divinum iudicium exequantur immundo & inferno *Rom. 1, 28. Matth. 18, 34.* vel *Ratione hominum.* In genere Totum genus humanum veneno peccati corrumpit *Gen. 3.* insidiatur piis *1. Pet. 5. 8.* inspecie Turbare & destuere conatur *1. statum Ecclesiasticum Exod. 12. 1. Reg. 18. Act. 12. Matth. 13. Luc. 8. 2. Statum Politicum 1. Paral. 22. 1. Sam. 16, 15. 2. Sam. 5. 16. 3. statum Oeconomicum Apoc. 12. 1. Cor. 7. 5. 1. Tim. 5. 22.* & varis tentationibus homines ad desperationem aliaque scelera flagitare non desistit quod ex Christi exemplo *Matth. 4.* oppidoliquet. Sed contrahimus vela.

Soli DEO Gloria.

EO-Beg. 2002

01 A 6729

Retra

Mi. 46

DISPUTATIO THEOLOGICA
DE
A N G E L I S,

QVAM
DIVINA FAVENTE GRATIA
IN INCLYTA WITTEBERGENSI ACADEMIA
SVB PRAESIDIO

V I R I
REVERENDI ET EXCELLENTISSIMI
DN. JACOBI WELLERI
SS. THEOL. D. ET PROFESSOR. EXTRA-
ORDINARI, ORIENTALIVM VERO LINGVARVM
ORDINARI, PRAECEPTORIS ET PROMOTO-
RIS SVI OMNIBVS OBSERVANTIAE
OFFICHS MACTANDI,
EXERCITII GRATIA PVBLICEDISCVTIENDAM
PROPONIT

J O H A N N E S B O E H M
FORSTA-LVSATVS.

AD DIEM IV. OCTOBR. MDCXXXVII.
IN AVDITORIO MINORI

RECUSA ANNO MDCCXXXIV. (4)

